

Slovníček pojmů

Anuśásanaparvan — Kniha poučení; 13. svazek Mahábháraty

Atharvavéda — viz védy.

Bráhmani — kněží a obětníci, nadřazení nad všechny ostatní lidské bytosti. Byli a podle ortodoxních hinduistů dodnes jsou jedinými oprávněnými prostředníky mezi bohy a lidmi. Jejich prvořadým úkolem bylo přinášet bohům oběti za sebe i za jiné lidi. Za tímto účelem jim bylo vyhrazeno ústní tradování véd. Texty jednotlivých sbírek byly rozděleny mezi jednotlivé, výlučně bráhmanské rody, které si je předávaly z pokolení na pokolení.

C. I. (Codex Iustinianus) — sbírka císařských nařízení a zákonů publikovaná v roce 529 n. l. východořímským císařem Justiniánem. Číslo za zkratkou označují knihu, titul a zákon či nařízení.

Dharmasútra — odvozeno od slova *dharmā*, tj. povinnost, morálka, zákon, řád. V nejširším smyslu slova označení pro obecné přírodní zákony, uspořádání kosmických procesů. Zahrnuje však i představu morálního řádu, který vládne vesmíru. Na úrovni jedince je to ctnost, soubor etických zásad a závazků plynoucích z jeho stavovského zařazení, pohlaví a věku. Krátká ponaučení o dodržování *dharmy* — *dharmasútry* jsou součástí védského souboru. Na nich byly založeny jakési příručky nebo učebnice, které měly stanovit normy lidského chování a jednání — *dharmasástry*, které byly sepisovány od velmi raných dob.

Digesta — právní sbírka východořímského císaře Justiniána vydaná r. 529 n. l., obsahuje výpisky z děl klasických římských právníků. Zkracováno Dg. nebo D., přičemž čísla za touto zkratkou postupně označují knihu, titul, fragment a část fragmentu.

Familia — rodina ve smyslu souhrnu jejího veškerého majetku i osob, které k ní patřily.

Fiducia — doslova důvěra, převod vlastnictví pomocí mancipace nebo injurecese na důvěrníka, který se zavazuje, že po splnění určité podmínky převede vlastnictví dané věci zpět.

Ius civile — viz quiritské právo.

Korrealita — je případ tzv. solidárních závazků, kdy na straně věřitelské nebo dlužnické vystupuje více osob. Každý ze spoluvěřitelů může požadovat celé plnění po kterémkoli z dlužníků; též pasivní solidarita.

Kvazidelikt (*Quasidelictum*) — jakoby delikt, protiprávní jednání, za které se odpovídá bez ohledu na to, zda bylo zaviněno.

Legisakce (*legis actio*) — žaloba nejstaršího římského soukromého procesu, který byl zahajován doslovným citováním slov zákona (*lege agere*). Používalo se v 5. — 1. st. př. n. l.

Leitúrgie — V Athénách se tak nazývala neplacená práce plnoprávného občana pro stát. Mezi ně patřily i chorégie, při nichž pověřený bohatý občan musel na vlastní náklady najmout zpěváky, hudebníky a tanečníky, dát je vycvičit, platit je po dobu jejich vycviků a her, opatřit jim úbory a kostýmy.

Mancipace (*mancipatio*) — formální a abstraktní právní jednání civilního práva. K platnosti bylo třeba kromě přítomnosti obou stran také pěti svědků, muže držícího váhy (vážného), pronesení přesně stanovených formulí a dalších úkonů jako bylo zejména cinknutí kovu o váhy.

Manuúv zákoník (Mánavadharmašástra, Manusmrti) — je dodnes mezi hinduisty považován za nejautoritativnější učebnici *dharmy*. Je nazván podle legendárního praotce lidstva Manua. Počátky díla jsou jistě velmi staré, ale podle obecného mínění pochází jeho konečná, dodnes známá podoba až z prvních staletí našeho letopočtu.

Nexum — prastará forma půjčení peněz, při jejímž nesplnění dlužník upadal do otroctví věřitele, který ho mohl i zabít.

Nizozemská Indie — dnešní Indonésie, která byla nizozemskou kolonií a plnou nezávislost získala až roku 1949.

Oština — jazyk Osků, italského kmene, který obýval jižní Itálii. Po podrobení Římany začala jejich kultura a jazyk postupně zanikat, je známo jen asi 250 nápisů.

Parafernálie — samostatné manželčino jmění, které nepřináleží k věnu.

Pecunia — označení vlastnictví stáda, pak suma peněz a nakonec majetek všeho druhu.

Pilu-pilu — noční slavnost pořádaná u příležitosti sklizně jamů v Nové Kaledonii.

Quiritské právo — římské národní právo. Jde o právo římských občanů (tzv. *ius civile*), nikoliv o právo občanské. Jeho základem byl *Zákoník dvánácti desek* a právo obyčejové.

Reálné smlouvy — typizované římské kontrakty, které byly uzavřeny v okamžiku fyzického předání předmětu smlouvy.

Res Mancipi — mancipační věci měly pro starořímskou rodinu základní význam. Byly to pouze pozemky v Itálii, otroci, zvířata, která mohla nosit nebo tahat břemena, a pozemkové služebnosti venkovské. Převod vlastnického práva k těmto věcem, případně zřízení služebnosti, bylo možné pouze tzv. mancipací nebo injurecesí.

Res nec Mancipi — všechny věci, které nebyly mancipační. K převodu stačila pouhá tradice, tj. předání zruky do ruky.

Rgvéda — viz vědy.

Ršiové — zřeci a svatí muži indické společnosti, kteří jsou schopni navázat spojení s nadpozemským světem bohů. Jejich prostřednictvím dali božové lidem vědy.

Sacrae leges — zákony, jejichž přestoupením se pachatel stal *sacer* — propadal pomstě bohů a kdokoli ho mohl beztrestně zabít; chránily například tribuny lidu.

Scaevola — právník z přelomu 2. a 1. st. př. n. l.

Shylock — židovský lichvář ze Shakespearovy hry *Kupec benátský*.

Scholia — starověké vysvětlující poznámky k textům. Byly psány drobnějším písmem na okrajích hlavního textu. Jejich pisatelé jsou většinou neznámí, obsahují výtahy a jednotlivosti z děl starověkých filologů. Nejstarší pocházejí z 1. st. př. n. l., nejmladší jsou od byzantských učenců z 15. st.

Tradice (*traditio*), předání věci, pouhým předáním věci z ruky do ruky se převádělo vlastnické právo nemancipačních věcí.

Vampumy — skořápky z lastur, upravené jako korálky, užívané jako plátidlo, pečeť apod., nebo navlékané na šňůru či vplétané do pásu, který je buď šperkem, nebo vyjadřuje různá sdělení.

Védy — soubor nejstarších indických literárních památek, jejichž vznik se obvykle klade do doby pronikání árijských kmenů na indický subkontinent (1200—1000 př. n. l.). Obsahují znalost způsobů, jak správně uctívat bohy; zaklínadla a magické formule v nich obsažené jsou podle indické tradice považovány za přímé božské zjevení (*śruti*), proto se při obětních úkonech a modlitbách muselo dbát na jejich naprosto přesnou reprodukci. Védy zahrnují čtyři sbírky, z nichž nejstarší je *Rgvéda*, obsahující soubor hymnů, modliteb a oslav různých bohů a jejich vzývání. Následuje *Sámavéda*, jež je jakýmsi zpěvníkem pro účely správného zpěvného přednesu, *Jadžurvéda* — sbírka obětních průpovědí a formulí — a *Atharvavéda*, ve které mají převahu zařikávání a magické formule, jež slouží k ovládnutí kouzel a tajemných sil. Z tohoto důvodu bývá *Atharvavéda* někdy vylučována ze souboru „božích slov“. Védy nesměly být dlouho písemně zaznamenány, ústním podáním se udržovaly po dobu přesahující jedno tisíciletí. Ačkoliv není známo, kdy přesně byly písemně zaznamenány, bylo to určité dlouho po přelomu našeho letopočtu.

Zákoník dvanácti desek (*Lex duodecim tabularum*), písemné zaznamenání římského obyčejového práva, přijato okolo roku 450 př. n. l.

Seznam použitých zkratek

- A. M. N. H.** — Report of the American Museum of Natural History
A. R. B. A. E. — Annual Report of the Bureau of American Ethnology
A. S. — L'Année Sociologique
B. B. A. E. — Bulletin of the Bureau of American Ethnology
11th Census — „Report on the Population...of Alaska“, *Eleventh Alaskan Census*, 1900
I. F. A. — Institut Français d'Anthropologie
Jesup — Publications of the Jesup North Pacific Expedition (Memoirs of the American Museum of Natural History).
J. P. S. — Journal of Polynesian Society
J. R. A. I. — Journal of the Royal Anthropological Institute
S. B. E. — Sacred Books of the East, Hrsg. Max Müller, 50 Bde., Oxford 1879 ff.
T. N. C. I. — Transactions of the New Zealand Institute

Často citovaná díla:

Anush. = Anuśāsanaparvan, 13. kniha Mahabharáty

F. Boas

- *5th Report etc.* = *5th, 7th, 9th, 12th Report of the Committee on the North-Western Tribes of the Dominion of Canada*, British Association for the Advancement of Science, London 1890-99
- *Ethn. Kwa.* = *Ethnology of the Kwakiutl Indians*, 35th A.R.B.A.E. (1914), 1921
- *Indianische Sagen* = *Indianische Sagen von der Nord-Pazifischen Küste Amerikas*, Berlin 1895
- *Kwakiutl* = *The Kwakiutl of Vancouver Island*, Jesup, V, 2, 1909
- *Kwa. T. 1* = *Kwakiutl Texts*, 1. Serie, Jesup, III, 1905
- *Kwa. T. 2* = *Kwakiutl Texts*, 2. Serie, Jesup, X, 1908 (ve spolupráci s G. Huntem)
- *Secr. Soc.* = *The Social Organization and the Secret Societies of the Kwakiutl Indians*, A.M.N.H. (1895), 1897
- *Tsim. Myth.* = *Tsimshian Mythology*, 31th A.R.B.A.E. (1909), 1916

W. Bogoras

Chukchee 1 = *The Chukchee. Material Culture*, Jesup, VII, 1, 1904

Chukchee 2 = *The Chukchee. Religion*, Jesup, VII, 2, 1907

Chukchee 3 = *The Chukchee. Social Organization*, Jesup, VII, 3, 1909

G. Davy

Foi jurée = *Travaux de l'Année Sociologique*, 1922

P. F. Girard

Manuel = *Manuel élémentaire de droit romain*, 5. vyd., Paris 1911

P. Huvelin

Magie et droit = *Magie et droit individuels*, A.S., X (1905-06)

W. Jochelson

Koryak = *The Koryak. Religion and Myths*, Jesup, VI, 1, 1905

- H. Krämer
Salomon Inseln = Die Salomo Inseln, Stuttgart 1902—03
- A. Krause
Tlinkit-Indianer = Die Tlinkit-Indianer, Jena 1885
- A. C. Kruyt
Koopen = Koopen in Midden Celebes, Mededeelingen der Koninklijke Akademie van Wetenschappen, Afded. Letterk., Deel 56, Serie B. Nr. 5, 1923
- B. Malinowski
Argonauts = The Argonauts of the Western Pacific, London 1922
- M. Mauss
Origines = Origines de la notion de monnaie, Anthropologie (Procès-verbaux de l'I.F.A.), XXV, 1914
- A. Radcliffe-Brown
Andamans = The Andaman Islanders, Cambridge 1922
- W.H.R. Rivers
Melanesian = The History of Melanesian Society, Cambridge 1914
- C. G. Seligman
Melanesians = The Melanesians of British New Guinea, Cambridge 1910
- J. R. Swanton
Haida = Contributions to the Ethnology of the Haida, Jesup, V, I, 1905
Haida Texts = Haida Texts (Masset-Dialekt), Jesup, VI, 1908
Haida T. M. = Haida Texts and Myths (Skidegate-Dialekt), B.B.A.E. 29, 1905
Tlingit = Social Conditions, Beliefs and Linguistic Relationships of the Tlingit Indians, 26 th A.R.B.A.E. (1904), 1908
Tlingit T. M. = Tlingit Texts and Myths, B.B.A.E. 39

- M. Thurnwald
Salomo-Inseln = Forschungen auf den Salomo-Inseln und dem Bismarck-Archipel, Berlin 1912
- E. Tregear
M.C.D. = The Maori-Polynesian Comparative Dictionary, Wellington 1891
- G. Turner
Nineteen years = Nineteen years in Polynesia, London 1864
Samoa = Samoa a hundred years ago and long before..., London 1884
- A. Walde
Walde = Lateinisches etymologisches Wörterbuch, Heidelberg 1906
- E. Westermarck
Marriage Ceremonies = Marriage Ceremonies in Morocco, London 1914